

Ese de dōve ori in septemana:
Joi-a si Dominec'a.

Pretiulu' de prenumeratiune:

pre annu intregu . . . 6 fl. v. a.
„ diumetate de annu . . . 3 fl. v. a.
„ patrarin de annu . . . 1 fl. 50 cr.

Pentru Romani'a si strainetate:

pre annu intregu . . . 9 fl. v. a.
„ diumetate de annu . . . 4 fl. 50 cr.

LUMINA

Fóia bisericesca, scolastica, literaria si economica.

Organu oficiale alu eparchiei romane gr. or. aradane.

Invitare de prenumeratiune
la

„LUMINA”

fóia bisericesca, scolastica, literaria si economica.

Cu 1. iuliu vechiu deschidemu prenumeratiuni noue pe semestrulu alu doile alu anului 1873. — Pretiulu abonamentului pre o diumetate de annu e;

Pentru monarchi'a austro-unguresca 3 fl. v. a.

Pentru Romani'a si strainetate 4. fl. v. a. DD. abonanti sunt rugati a nu intardia cu tramiterea prenumeratiunilor.

Din privinti'a economiei si mai marei siguritati recomandamu in locu de epistole de prenumeratiune avisurile postale.

In urma sunt rugati DD. prenumeranti vechi, ca sumele restante de pe semestrulu antaiu se le administreze catu mai curendu.

Aradu, 13. iunie 1873.

REDACTIUNEA.

PARTE OFICIALE.

Nr. 874.

Epitr. 191.

Cerculariu consistorialu

Catra tote oficele protopresviterali de sub Consistoriulu gr. or. romanu alu Aradului.

Cu cerculariulu consistorialu din 4. Februaru 1871. Nr. 165./Epitr. 41. s'a fostu dispusu procurarea datelor necesarie din registrele catastrali ale cartii funduale spre constatarea si necesarminte spre rectificarea titlului de proprietate alu averilor nemiscatorie bisericesci, parochiale si scolare din tote comunele nostre bisericesci apartinetorie de consistoriulu acest'a; spre ce scopu s'au si trimisu ofieloru protopresviterali formulariulu tabeloru recerute pe langa instructiuni speciali.

Procurarea acestoru table Consistoriulu nostru din acea privintia a fostu ordonat'o, fiindca sperase: ca respectivele auctoritati de carte funduale se voru invoa a estrada datele necesarie din registre fara tace timbrale si din oficiu.

De orace inse respectivele Tribunale reg. ca auctoritati de carte funduale, — in urmarea recercarileru Consistoriului nostru, ni-au notificatu: ca spre acestu scopu, alte date nu pota estrada „ex officio” de catu numai estrase formali din protocolulu cartii funduale, si aceste numai pe langa producerea timbrului prescriu de 1 fl., dreptaceea compunerea dispuselu table in asemenea impregiurari acum e cu totulu de prisosu.

Dar' ca totusi se se pota constata: cum sunt inscise de presinte in cartea funduala averile nemiscatorie ale bisericelelor nostre, buna ora sessiunile parochiali, pamen-

Correspondintiele si banii de prenumeratiune se se adreseze de a dreptulu: Redactiunei „Lumina” in Aradu, cancelari'a episcopesca. Pentru publicatiunile de trei ori ce contieniu cam 150 de cuvinte (spatiu de 20 sire garmond) tacs'a e 3 fl.; pana la 220 de cuvinte 4 fl. era mai sus 5 fl., intelegendu-se intr' aceste sume si timbrulu. — Pretiulu publicatiuniloru se se anticipe

turile intra si estravilane ale biserice, scolei seu parochiei si la casu de lipsa se se pota face pasii necesari pentru rectificarea celor defectuosu si dubiosu inscise, apoi preste totu, ca fie care comuna bisericesca, se aiba in evidintia starea averiloru sale.

Oficiulu protopresviteralu se indruma ca in catu dora pana acum'a in acesta privintia nu s'a facutu nimic'a, se procure de la auctoritatea cartii funduale, pentru fiescare comuna bisericesca, estrasele necesarie, si aceste pe langa o consemnare se le asterna aici, de unde dupa luare la cunoscintia, si eventualele dispusetiuni necesarie, se voru retrimite erasi spre evidintia in archivulu bisericescu.

Aradu, 16. Iunie 1873.

Din incredintiarea Presantiei Sale
Domnului Episcopu diecesanu:

Andrei Papp,
Protosincelu.

Nr. 908.

Epitr. 205.

Cerculariu.

La toti protopresviterii districtuali de sub Consistoriulu Aradanu.

Sinodulu nostru eparchialu, tienutu in anulu acest'a, luandu in consideratiune neajunsurile materiali a le poporului dreptredintiosu: la propunerea Consistoriului nostru diecesanu, a binevoitu prin conclusulu din 18/30. Aprile a. c. Nr. 65. a enuncia: ca contributiunea de 3 cr. de sufletu destinata pe sem'a fondului generalu diecesanu pe anulu administrativu 1873/74 se nu se mai eietedie, sperandu sinodulu cumca ofertele binevoitorie ale credintiosiloru voru fi mai multe, si asia scaderea causata prin neeietarea numitei contributiuni, se va suplini.

Dispusetiunea acest'a Pr. Ta. a vei notificatuturor ofieloru parochiali din submanuatulu tractu cu indrumare: ca la ocaseunea prossimului sinodu parochialu, se o publici poporului spre scire, indemnandulu la contribuirea oblate loru dupa bunavointia pe sem'a fondului generalu diecesanu, alu carui'a scopu salutaru s'a facutu deja cunoscutu prin pastoralulu archierescu publicatu la timpulu seu. —

Unele epitropii parochiale au adunatu si in anii trecuti asemenea oblate benevole prin purtarea unui tassu deschilinitu la ocaseunea serbatoriloru mai insemnate, si de la atari comune bisericesci in decursulu anului au intratu asia dicendu mai mari sume din oblate binefactorie, de catu ce a fostu sum'a contributiunei eietate, dreptaceea ar' fi de doritu si dora mai cu scopu: ca asemenea modalitate se se introduca pretutindene, ce se si recomenda tuturor epitropieloru parochiali. —

De sine se intelege: ca despre astfelu de oblate e de e se portat o consemnare separata catu de simpla, adeca intocmai cum sunt cele despre tassurile clericali si

preparandiali; apoi concernintele parochu localu va avé controla asupr'a manipularii si administrarii veniturilor din tassuri, care totdeun'a cu finea semestrului anualu pe langa consemnarea susatinsa voru fi de a se administra aicia prin concernintele protopresviteru.

Totodata Pr. Ta nu vei intrelassá dupa racolta, (secerisui) colo pe tómná, încátu giurstarile materiali ale poporului nostru voru fi mai favorabili — a nisui ca restantiele contributiunei de 3 cr. din anii trecuti dupa putintia si prin o modalitate bine chipsuita si corespundiatórie succesivminte se se incassadie ca apoi la timpulu seu se le administredi aicia la fondulu generalu diecesanu. Aradu, 16. iuniu 1873.

Din incredintiarea Prasantie Sale
Domnului Episcopu diecesanu:

Andrei Papp,
Protosincelu.

PARTE NEOFICIALE

Esclentia Sea, Inaltu Preasantitulu Domnu Archiepiscopu si Mitropolitu alu Romaniloru greco-orientali din Transilvani'a si Ungari'a,

Andrei Baronu de Siagun'a,

Consiliariu intimu actuale de statu alu Maiestatiei Selesarea si regie, Cavaleru alu crucei mari a Ordinului cesaro-austriacu Leopoldinu si alu Corónei de feru class'a I., Membru alu Casei de susu ungaro-regie, Membru fundatoru alu Asociatiunei transilvane pentru liter. si cultur'a poporului rom., Membru fundatoru alu Museului nationalu din Clusiu, Membru onorariu alu Reuniunei pentru cunoscinti'a tierei, Membru onor. alu Reuniunei pentru sciintiele naturali din tiéra, Patronu alu Reuniunei Sodaliloru romani din Sibiu scl. scl.

provediutu cu SS. Misterie ale bisericei sele, Sambata in 16/28. Iuniu 1873 la 6 óre sér'a dupa o bóla indelungata si grea (Hypertrophia et dilatatio cordis:) in etate de 65 ani a incheiatu viét'a sea cea devotata serviciului p. n. tronu, patriei biserice si natiunei sele.

Vicariulu archiepiscopescu, Archimandritulu Nicolau Pope'a, in numele Consistoriului archidiecesanu, cu cea mai profunda dorere aduce acésta intemplanare trista la cunoscinti'a publica.

Conductulu funebrele, conformu dispositiunei testamentarie va urmá Mercuri in 20. Iuniu (2. Iuliu) diminéti'a la 9 óre, plecandu din resiedinti'a mitropolitana spre Resinariu, unde ajungendu siciulu se va depune in biserica cea mare de acolo, ear immormentarea se va face Joi in 21. Iuniu (3. Iuliu) diminéti'a la 9 óre, dupa care siciulu se va depune in cript'a pregatita spre scopulu acest'a.

Parastasulu se va celebrá Sambata diminéti'a la 9 óre in biserica parochiale din cetate.

Sibiu in 19. Iuniu 1873.

Program'a

Immormentarei remasitieloru pamentesci ale Esclentiei Sale Prasantitului Parinte Andrei Baronu de Siagun'a Archiepiscopulu Ardélului si Metropolitulu Romaniloru gr. or. din Ungari'a si Transilvani'a, conformu dispugetiuniloru testamentarie facute fiindu in viét'a de Reposatulu,

1. Luni in 18/30 Iuniu la 9 óre diminéti'a se espunu remasitiile pamentesci a le Reposatului Archieppu si Metropolitu in resiedinti'a metropolitana; intrarea va fi pre scar'a din dreptu si esirea pre cea dinainte.

2. Mercuri 20 Iuniu (2 Iuliu) la 9 óre diminéti'a se va seversí in resiedinti'a servitiulu dumniediescu dupa asiedimentulu celu micu si indata dupa acést'a se radica remasitiile si se conducu in ordinea urmatória:

- Unu clericu imbracatu in stichariu negru premerge conductulu purtându crucea cea mare négra;
 - urmédia apoi clericii si pedagogii câte 4 in rendu, cu profesorii lor;
 - poporulu credinciosu câte 4 in rendu;
 - preotimea nóstra câte 4 in rendu;
 - crucea cea dela mormentu purtata de unu clericu imbracatu in stichariu negru;
 - corulu cantaretiloru;
 - doi clerici in stichare negre portandu lumini;
 - Spiritualulu P. Germanu imbracatu cu felonu negru, ca preotu ingropatoriu;
 - carulu funebru cu cosciugulu;
 - personalulu Consistoriului archidiecesanu plenariu si óspeti' dupa categori'a lor.
- 1) conductulu va plecá dela resiedinti'a pre strad'a macelariilor in josu preste piét'a mare si strad'a Cisanadie.

3. Conductulu va petrece astfelu remasitiile pana la magazinele militari spre Resinari, déca va fi tempu frumosu; iéra de nu, numai pana la casarm'a cea mare.

4. Disolvendu-se conductulu remasitiile se strapórta la Resinari, unde se voru espune in biserica cea mare de acolo.

5. In aceea di sér'a priveghiare in biserica cea mare din Resinari.

6. Joi in 21 Iuniu (3 Iuliu) la 9 óre diminéti'a se va celebrá St'a Liturgia in aceea biserica si se va seversí immormentarea.

Sabiu, 18 Iuniu 1873.

Consistoriulu archidiecesanu plenariu.

Morbulu si órele ultime.

Morbulu scumpulu si nepretiutulu repausatu, a Archipastoriulu nostru este de tempu indelungatu. Fusera doi ani in primavéra acestui anu de candu a inceputu a patimí de nadusiéla in peptu si insomnia. Inse de atunci incóci au mai fostu si momente, in cari sperantiele nóstre cresceau, pentruca avuramu fericirea de a vedé pre Esclenti'a Sea, acum intru fericirea adormitulu, mai usiuranduse de morbu. Acum inse de vre-o nóue luni incóce morbulu a inceputu a deveni iérasi mai insuflatoriu de grigia, a inceputu a ingreună suferintiele fara de vre-o intrerumpere, din care cauza s'a si consultatu diferiti medici din diverse parti, precum pre langa cei de aici din locu, altii din Pest'a, din alte parti ale Ungariei si din Brasiovu. Morbulu inse cu tóte aceste din di in di devenia totu mai amenintatoriu.

Inca candu se iví primulu atacu alu morbulu, Esclenti'a Sea inaltulu repausatu pregati ca unu parinte bunu si intieptu, dupa cum dice Sirachu prin dispugetiuni testamentarie cele ce au a se fece pentru casulu celu neasceptatu si acum totusi in modu asia de supriindietoriu sositu alu mortiei sele si asia in liniscea si resignatiunea cea mai esemplaria si intru tóte corespondietória marimei sele spirituali asceptá finitulu, despre care fiii sei sufletesci nu poteau nici se cugete, fara de a versá isvóra de lacrimi, nutrindu acea sperantia, ca atotu puterniculu Ddieu va

prelungi încă firul unei vieti atât de scumpe tronului, bisericeii, națiunii și patriei noastre.

Dar astfel a fost scris în cartea sortiei noastre! Sambata în 16 Iunie pre la 3 ore după amiază morbul s'a aretat mai greu ca ori când alta dată. Fiii și suflătesci de aici din loc aflându despre această împregiurare trista au alergat din toate partile. Escelentia Sea de-si în ajunul orei supreme era cu toată prezența spiritului, dădă sfaturi parintesci celor care încungiurau, dară . . . după 5 ore întră agonia morții, carea se manifesta prin respirație grea și cu intervaluri dură mai bine de o jumătate de oră. Deodată se liniștesce. Era liniștea eternă. Un suspin general izbucni din pepturile tuturor celor care stău în giurul așternutului său și riuri de lacrimi năvălau fețele tuturor. Durerea și ieră durerea cuprinse simile tuturor.

După ce dedură tot tributul lacrimilor, membrii Consistoriului plenar care fura mai dinainte designați conform §-ului 136 din statutul organic cautara a-si împlini durerile lor datorită. Îndată după această se întruniră în o ședință și expedară la vre-o șeptedeci telegrame în toate partile, mai târziu desfăcure testamentul, luă cetera cu atenție și conformu acelu începura se pregătisă cele de lipsă spre înmormântare.

„Telegrafulu romanu.“

MEMORANDULU

Sinodului eparchialu gr. or. aradanu către Ministrulu r. u. de cultu și învățământu.

Escelentia!

Domnule Ministre reg. Ungurescu!

La sinodulu eparchiei gr. or. a Aradului, ce s'a conchiamat legalmente pre' di'a de 15/27. aprilie a. c. în Aradu, Consistoriulu aradanu au așternut multu stimatulu rescriptu alu Escelentiei Tale, emis la 22 februarie a. c. sub Nr. 1., în care, întru interesulu generalu alu instrucțiunii publice din patria, ai binevoitu se accentuezi pusețiunea patriotică, ce Escelentia Ta, ca ministru reg. ung. de cultu și de învățământu, ocupi facia cu instituțiunea de școli confessionale populare și de institute de învățământu confessionale.

Sinodulu eparchialu, salutandu cu bucuria sinceră și cu multă amire acelu sentimentu patrioticu alu Escelentiei Tale și acea direcțiune, basată pe rațiunea de statu, caroră, întru interesulu dezvoltării libere a școlilor confesionale și spre înaintarea generală a educațiunii populare, ai binevoitu se li dai sprijin în înaltulu rescriptu pominitu, — în ședința sa publică din 22 aprilie (4 mai) a. c. prin hotărârea ce au adus-o sub Nr. 197., mi-a încredințat mie, cașă prezidentulu legalu alu sinodulu, ca acea sinceră bucuria a sinodulu și acea mulțumire, ce le-au produs dechiarățiunile cuprinse în rescriptulu Escelentiei Tale, se le ducă la naltă cunoștință a Escelentiei Tale în numele sinodulu eparchialu, pre langă exprimerea recunoștinței și a mulțumirii, și totodată se asternu Escelentiei Tale acele greutăți și defecte, cari, între relațiunile faptice de astăzi, împedecă dezvoltarea și avântarea ce le dorim de la instrucțiunea populară confesională; — acele recerințe cari, dacă se vor realiza, vor da garanția în interesulu învățământulu popularu pentru ajungerea scopulu ce-lu dorești și Escelentia Ta.

Pre cându potu fi fericitu ca în numele sinodulu nostru eparchialu se exprimă Escelentiei Tale bucuria noastră patriotică și recunoștința mulțumitoare, — asigurandu-Te pre Escelentia Ta despre acelu sentimentu sinceru alu sinodulu nostru eparchialu, că pre terenulu educațiunii populare și a învățământulu publicu, ajungerea scopulu ce-lu dorești Escelentia Ta, este asistată cea mai ferbinte dorință a sinodulu nostru eparchialu și tuturor credincioșilor bisericeii noastre, — întru interesulu împlinirii scopulu mare ce-lu dorim în comunu, ni ținem de dorința patriotică a face următorii reprezentățiune, și cu na a cere pentru ea multu stimată atențiune a Escelentiei Tale.

O facem această reprezentățiune a noastră din effluința acelu încredere sincere și cu acele speranțe în venitoriu, ce le-au stărnit în noi principiile frumose și liberali, espresse de Escelentia Ta; — din acea comuniune de interese, sentită reciproca-

mente, în carea dorințele înaltulu guvern pentru năntarea luminării și a prosperității se întelnescu cu ale bisericeii noastre și ale sinodulu ei; — și în acea credință, isvorită din încredere și din comuniunea de interese, că, sinceritatea dechiarățiunii noastre va găsi sinceritate, și încrederea noastră va găsi încredere la înaltulu guvern, credem și sperăm cumca vom fi ascultați, cumca zelulu și năntările noastre pentru cauză instrucțiunii poporulu vor avea parte la naltulu guvern de spriginire cu eficacitate și equitate.

Înainte de toate, în numele sinodulu nostru eparchialu, dorim se Te asigurăm pre Escelentia Ta despre acea că, pre câtu poți o dechiarățiune sinceră și serioasă, venită de la locul competente — încă înainte de realizarea promisiunilor și de întervenirea faptelor ce se aștepta — se delatureze acele scrupule și acele temeri, cari au isvorit din o pusețiune ce se crede că e contrară cu dechiarățiunea ce am dobândit, — dechiarățiunea patriotică, serioasă și sinceră a Escelentiei Tale în mare parte a și delaturat credința răspândită despre intențiunea de a prefăce școlile noastre confessionale în școle comunale și temerea confessională ce s'au nascut din acea credință, — și acum că această temere are se încete, credem și sperăm că acea dorință espresă a Escelentiei Tale — ca acea pedecă, ce stă în calea dezvoltării cauzei de instrucțiune populară, se se delature definitiv, și cu încetarea ei, cauză se se desvâltoe pacicu și repede — în eparchia noastră încă acum se poți considera de realizabilă.

Dacă ici colia s'au nascut temere confessională de la facerea legii de instrucțiune și din ansă executării acelei legi, acea deficiu nu s'au escat din lipsă de respectu către lege, și nici s'au escat numai din amăgirea ce privesc intențiunea străfărmării școlilor confesionale, ci mai vertosu intențiunea și purtarea confesiunilor întru interesulu susținerii școlilor lor, este rezultatulu conceptelor smintite nutrite mare parte de factorii de până acum ai puterii publice, este rezultatulu alu procedurii ce au esserțat facia cu confesiunile și noi am sentit-o de vatămătorie, — în fine se poți atribui și acelei conștiințe și convingeri a confesiunii noastre a lungulu secoloru administrandu însăși învățământulu popularu și în școlile noastre instrucțiunea în știință conducend-o împreună cu instrucțiune în religie, și fiindu în acea convingere cumca pe terenulu învățământulu popularu prin susținerea școlilor noastre, nu putiemu servitulu a facutulu statutulu și face și până în di'a de astăzi, confesiunea noastră a credutulu și crede cumca prin susținerea și mai de parte a școlilor noastre și prin educarea poporulu nostru spre binele atât bisericeii noastre cât și alu patriei, de o parte vom face și mai departe servitulu patrioticu, pre cându de alta parte și statulu i crutăm sarcine mari, ce de almintre ar fi neîncunjurabile; — purcediendu din această credință și convingere a noastră, credem cu securitate cumca înaltulu guvern și legelățiunea, acelu putiemu sacrificiu, ce prosperabilitatea școlilor noastre populari ilu pretinde preste putințele noastre propriu materiale, nu-lu va denegă, și pro organele noastre școlare le va sprigini întru a puté efectui dispușetiunile lor, cu unu cuvântu: va dá confesiunii noastre spriginulu necesariu moralu și materialu; — servitiele ce le-am facut până acum pe terenulu educațiunii poporulu, le vom puté încă mai perfecțiună, și preste totu dezvoltandu școlile noastre conformu recerintelor legii, vom fi în stare încă în mai mare măsura a suplini problemă ce o are statulu în privința educațiunii.

Deci ca se se ajunga scopulu sublimu alu instrucțiunii publice, și ca străduințele și năntările noastre creștinesci și patriotice, îndreptate spre ajungerea acelu scopu, se pōa ave și rezultate practice, socotim de lipsă că se descoperim Escelentiei Tale în sinceritate și foră de resarvă acele greutăți și pedeci, cari împedecă dezvoltarea școlilor noastre confesionale și putința de a le străfărma conformu recerintelor legii, și aducendu-le acestea la cunoștință, se Te rugăm cu stima deplină pre Escelentia Ta, ca înaltă și eficace influință ce o ai, se binevoiesci a o folosi spre acea, ca acele greutăți și pedeci se se vindece, se se delature, prin dispușetiuni corespunzătoare ce cadu atât în sueră de activitate a legelățiunii cât și în a organelor administrățiunii publice.

Podicile cari îngreună și oprescu dezvoltarea și perfecțiunarea școlilor noastre confessionale, se manifestă mai vertosu în două direcțiuni; și a nume:

în unele dispușetiuni vitrige ale legii pentru învățământulu publicu, cari se referescu la școlile confessionale, — respective se manifestă în lipsă de atare dispușetiuni ale legii, cari ar puté se servescă întru a nutri viața și dezvoltarea școlilor confessionale; și în acea lipsă a deobligării oficiali pentru comune și organe ale administrățiunii, de după carea acele se fie deobligate a ajutá efectuirea se în casu de lipsă a și execută

ordinațiunile autoritatilor și ale organelor de școală confessionale autoritatilor și organelor de școală confessionali cari se referescu la școle.

Cu adevărat, articolul de lege 38. din 1868. a lasat confesiunilor libertatea în privința susținerii școlilor lor și în privința înființării de școle nouă, înseamnă prin lege nu li s'a dat totodată acel spriginu moral și faptic din partea administrațiunii publice de stat, prin a căruia influență și contribuție ar fi cu puțință susținerea școlilor confessionali, ridicarea de școle nouă, și preste totu dezvoltarea și înaintarea lor, și a nume: pre cându pentru înființarea și dezvoltarea școlilor comunali, prin întregul spirit al legii, administrațiunea statului și comunele politice preotindenia sunt deobligate, pentru susținerea și dezvoltarea școlilor confessionali nu este niciăiri nici unu §, prin care comună politica s'ar deobligă spre aceea, ca pre autoritatea de școală confessională se o sprigină în cauza școlară, și respective ca despușetiunile școlare și recerșările autorității confessionali comună politica se fie îndetorată a le și esecută.

Acestu defectu a causat și mai causă încă și astăzi la cea mai mare parte a autoritatilor administrațiunii publice aceea pricepere smintită și — spre împedecarea înaintării cauzei învetiamentului nostru publicu — aceea conduită oficială, de după care acele autorități nu numai că nu sprigină pre autoritățile confessionali într-o li dă mana de ajutoriu la esecutarea despușetiunilor într-un interesu învetiamentului, ci nu arăta nici o interesare pentru cauză școlară confessională, ma încă în multe casuri le considera pre școlele confessionale de contrarie cauzei învetiamentului publicu popularu și de împedecătorie pentru educațiunea poporului, au dovedit sentimente inimice pentru școlele confessionale și-ni au denegat noia spriginu moral și autoritativ de care aveam lipsă pentru îmbunătățirea școlilor noastre.

Defectul legii în această privință formă aceea supremă necesitate, foră de carea zelul și activitatea autoritatilor confessionali de școală pentru educațiunea poporului și pentru învetiamentulu publicu nu potu avea rezultatul dorit foră de carea nu pôte rezultă aceea dorință, expresă și de Escelintia Ta, ca școlele noastre se devină într-o stare deplinu corespundetoria legilor; — și pre această basă exprimem aceea convingere a noastră cumcă pana atunci, pana cându nu se va suplini acel defectu al legii, dezvoltarea școlilor noastre și realizarea înaintării lor, nu va depinde de la activitatea și zelul patriotic al bisericii noastre și al autoritatilor noastre școlare, — ci numai de la sentimentulu de bună voință al poporului nostru și al credincioșilor bisericii noastre, — care sentimentu nu este încă dezvoltat în stratele mai de jos ale poporului nostru, din cauza că lipsește dezvoltarea de cultură, și această lipsă este efluință neglijenței provenite din relațiunile trecutului, — și va depinde numai de la sentimentulu de dorință dezvoltat mai mult sau mai puțin și de la calitatea născuțelor lor în cauză de învetiamentu; — deci dacă ajungerea scopului celui mare pentru înaintarea educațiunii generale a poporului o vom accepta numai de la sentimentulu de dorință ce s'au dezvoltat sau va se dezvoltă în popor și în singurateci, și o vom accepta numai de la străduințele ce au se se stărnescă într-ensii pentru cauză de învetiamentu, atunci realizarea celui scopu mare va cadă încă departe în viitoriu, pentru că biserica noastră deși întrebunțea totă influență sa și totă puterea sa morală ca în credincioși se stărnescă străduință și sentimentulu de dorință, și deși nu se pôte negă cumcă interesarea în cauză școlară și dorul de activitate se manifestă în poporul nostru destul de evident și se dezvoltă din di în di; dar considerandu omisiunile seculare ale trecutului, pentru cari interesulu patriei și al națiunii nu potu permite o așteptare lungă și paciinte pre acestu terenu — și sinodulu eparchiei noastre este de aceea părere și afla de lipsa aplicarea legii de obligamentu pre terenulu învetiamentului, pre basă caruia principiu de obligamentu este asiediată legea învetiamentului nostru publicu.

(Va urmă.)

De pe malulu Crisiului repede Iunie 1873.

Domnule Redactoru!

Decă programulu „Luminej” este celu espus în fruntea ei, adeca *lumină*, atunci — ca unui a ce iubesc lumină și urăsc întunerecul — ospitalitatea colonelului ei nu mi se pôte denegă for se nu devină în contrastu cu însuși programulu. *)

*) Morală și dorință ni este a propaga lumină și adevărul în deplină curățenie, fără parțialitate pentru persoane ori corporațiuni. Cu atât mai vertos dăm locu acestei corespondențe, că lumea ne considera de preocupati

Ne amu fostu dedatu a crede, că dela inaugurarea erei constitutionale, abuzurile și anomaliele vor fi dispărându de pe terenulu administrațiunii bisericesci dar amaru ne amu înșelat vedindu că „Statutul organicu” servește unor a de mântu sub care succesive continua abuzurile de drept și constituțiune! Firesce, această se întemla mai alesu pre unde poporul nu s'a desceptat pre deplinu. Tienutul nostru precătu de romantic și pitorescu pre atât de sterilu — este locuitu de unu popor blandu, cu frie a lui Dumnezeu, pre care seraciă și pana adu lu tiene în întunereculu nesciinței. Reulu se mărește și prin împregiurarea tristă, că preotii inteligenți mai preste totu lipsesc și încă Dumnezeu știe cându lucrulu se va întorče mai spre bine, decă trebile vor merge totu după calapodulu de pana aci.

M'a surprinsu foarte născuțu a unor sinodalnici de a nimici decisu referitoriu la calificatiunea teologilor, pentru că în atare născuțu nu vedu decătu multirea seraciei noastre materiale și spirituale, de carea amu dorit și dorim se scapăm odata. Dar cum vom propasi foră preotii învetiați? Și cum vom avea preotii învetiați decă înpușcându-se numărulu preotilor nu vom îmbunătăți starea lor materială prin posibilă reducere a parochiilor lor?

Toemai de n'ar fi suficientu numărulu teologilor**) pentru deplinirea parochiilor vacante, Venerabilulu Sinodu ar trebui se profiteze de ocaziune ordinau numai de câtu posibilă reducere în respectivele parochii vacante.

Nu teologii ni lipsesc, ci ni lipsește o administrațiune bună și conșciențioasă în cercurile protopopesci. Această o dicu nu foră temei. Știu în diecesă aproape la 30 teologi foră parochii. Este însă actu constitutionalu ca deplinirea parochiilor se se efectuească pe calea concursuală, precum această o prescrie și „Statutul.” Atari dispoșetiuni la noi nu s'au decătu nesc formalități. Concursule nu se deschidu nici cându pana a nu se înfăcișă competenții năntea Domnilor protopopi cu multe instalări și promisiuni, care cei mai multi sunt siliți a le face căci la din concursule nu se deschidu sub felu și felu de preteste.

Mi se pôte obiecțiună, că nu dela arbitriulu protopopilor depindu atari cestiuni. Da așa ar trebui se fie; ci poporul încă nu și cunosce bine drepturile sale „protopopulu nu ni dă popa” dice elu și adu în viață constituțională. Nu esagerediu nemicu cându afirmu această. Spuna cei ce a vedutu și patitu decă nu e așa?

Barbatii nostri inteligenți și mai alesu Dnii protopopii ar trebui se cerce modulu de a ajutură și a atrage pre teologii harnici, nu ai apasă și înstrăină dela carieră lor prin procedurile necorecte și condamnabile, decă într-un adevăru voiescu binele poporului credinciosu.

În dilele din urma trei dintre cei mai buni teologi,***) absoluti de două și trei ani, depuseră examenulu notariulu alegându și astfelu alta carieră, căci bagséma constituțiunea magiara li e mai favorabilă decătu a noastră cea bisericescă reu practisată decătu unele persoane ce stau în fruntea administrațiunii subalterne. La noi Dnii protopopi — onore excepțiunilor — neci se misca din locu pana bietulu teologu calicu nu-lu va ascură de spese, preferind mai bucurosu interesulu propriu binelui comunu al poporului nostru multu cercatu.

Despre altele inconveniente neci amintesc de asta data, căci și așa multi me vor osândi; dar sum liniscitu, că n'am calumniatu ci am spus numai adevărulu francu. Am fostu și sum omulu clerului, dar pecatulu fia din ori care parte lu-voiu combate totudeuna, din contra voi apretiu virtutea în ori și cine. Cea ce dorescu este, ca Venerabilulu Consistoriu se facă pucina controlă asupra lucrărilor de pe terenulu administrațiunii protopresviterale, ca legea și constituțiunea bisericii noastre se nu sufere scribere. —

Crisianulu.

pentru cleru. Noi înse provocărilor pripite și nedomne de noi vomu răspunde în locu de polemă cu logică a faptelor, de câte-ori ni se va da ocaziune binevenită. Respectam mai po sus de tot principiu discusiunii libere din ori ce parte; dreptu aceea, cui nu-i place ce au scrisu DD. Slaviciu, Ciobăa s. c. l. binevoiescă a discută din punctulu seu de vedero contrariu asupră lucrului, și stămu la dispoșetiune; era de nu, i-recomandam și noi cu on. Red. a „Albinoi” a celi ce scriu alții, dar a cugetă și lucră precum i spune propriă convicțiune.

Noi vomu cura radicală carea înse nu e posibilă decă ca medici ni vomu astupă urechile de lamentările acelor bolnavi, cari din întemplană nu prospiciă după gustulu nostru.

Red.

**) care împregiurare servi de basă la stăruință de a nimici decisu din 1870. nr. prot. 105.

***) Ioanu Roxinu, Corneliu Porumbu și Solomonu Mangră.